

quod quum ideæ esse non possint nisi formæ rerum, quas referunt, qui dicit ideas a sensibus provenire, is dicit etiam motiones in sensibus & cerebro factas (nihil enim aliud ab objectis externis excipiunt sensus) esse ejusmodi formas. At quis serio dixerit in his motionibus formas contineri rebus, unde proveniunt, similes? Quod si dicatur, non motiones istas formas esse & ideas, sed causas idearum efficientes, id magis etiam improbabile est: causa enim efficiens continere debet rationem sufficientem essentia sui effectus: quum autem essentia ideæ sit posita in eo, ut sit forma continens realitatem objectivam rei, cujus est idea; motiones illæ continere debent rationem sufficientem ejus objectivæ realitatis; quis vero dixerit, id in puris motionibus, idest mutatione figuræ, situs, loci, partium sensuum & cerebri, contineri? excitatur, inquis, ab iis motionibus mens, eoque sibi ipsa ideas conficit. Primum, vide ne vocabulum hoc *excitari*, si nullus est inter mentem & corpus influxus physicus, vocabulum sit *nibili*. Deinde rogo, dum excitatur mens, pertransit ne aliquid ex corpore in illam, necne? si primum, profecto corporeum: quid enim aliud? nisi iterum in scenam *intellectum agentem* producere velis. At qui id fieri potest, salva animi incorporalitate? si nihil; ne excitatur quidem: ipsa sibi rerum ideas, quas ignorat, divinando procreabit. Qua ex re & illud patet, quam obscura & pugnancia ii loquuntur, qui dicunt, positis motionibus cerebri ab objectis externis, mentem ipsam sibi rerum ideas procreare, seu eas percipere, in qua opinione est Arnaldus. Id enim est *effectus* ponere sine ulla *ratione sufficiente*. Quid igitur nobis faciemus? Nempe illud *κακλον*. *Quam bellum est fateri te nescire quod nescias, quam isthac efficientem nauseare!*

SYSTEMA MALEBRANCHIANUM.

FRanciscus Nicolaus Malebranchius in tertio libro eorum, quos de *inquirenda veritate* præscripsit, sed ex summa capita referri posse animadvertit quæcumque

que super origine idearum scripta sunt. 1. Ut mens in seipsa omnes perfectiones rerum, quæ cognosci possunt, vel *formaliter*, vel *eminenter* contineat. 2. Ut simulacra rebus externis similia ab iis manent, atque per sensus mentem penetrent. 3. Ut mens polleat virtute sibi ideas producendi, quæ respondeant motionibus corporeis. 4. Ut Deus sub initium existentiæ cujusque animæ rerum omnium, aut saltem earum, quas perceptura sit, ideas in eis insculperit. 5. Ut ex occasione motionum corporearum perenniter illas in nobis Deus creet. 6. Ut tandem uniatur Deo ipsi, in quo omnia videre possit. Variis de causis priores quinque sententias refellit. Primam quidem ut manifesto falsam: alteram, utpote quæ nec intelligi possit, & maximis difficultatibus sit implicita; qua de re superius actum a nobis. Tertiam tanquam quæ mentem Deo exæquet virtute illa idearum creatrice. Quartam cum finita animæ natura pugnare contendit, ut in eo infinita hujusmodi *entia representativa* contineantur. Quintam indignam Deo censet, qui non longiori & difficiliori, sed breviori, & faciliori semper via operatur. Superest sexta, ut scilicet omnia in Deo videamus.

Atque ut hæc confirmet, animadvertit, esse in Deo mundum intelligibilem, in quo rationes omnium & notiones contineantur, & ut Seneca loquitur, formæ, quibus Deus est plenus, quasque ideas appellat Plato. Quocirca, si mens *unio* cum Deo uniatur, fieri nequit, quin in illo videat quæcumque intelligit. Coniunctam autem esse mentem cum Deo & quidem arctius, quam cum corpore, non est quod dubitare possumus: nam quum Deus sit infinita *extensio spiritualis*, non potest non esse spirituum locus, quemadmodum spatium locus est corporum: ita arctius mentes Deo immenso, quam corpora spatio copulantur. Præterea unio mentis & corporis neque menti *essentialis* est, neque corpori: sed *essentialis* est unio mentis cum Deo; cujus rei argumentum est, quod si priorem unionem recidas, nihil menti detrahes: at non potest posterior abrumpi, quin mens in nihilum redigatur. Tum vocat in subsidium divinos scriptores. David, qui docet

hominem scientiam (a). Paullus prædicat, Deus non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso vivimus, movemur, & sumus (b): Jacobus, Deus est pater luminum (c); qui manifestat philosophis, quæ illi sciunt (d): qui est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (e). Passim quoque Augustini auctoritate opinionem suam fulcit. Sane Augustinus in toto libro de Magistro conatur demonstrare, hominem nihil sensibus discere posse, nec ulla alia via, sed a Deo, qui intus in corde loquitur, erudiri: adeoque verum illud esse Scripturæ, unus est magister vester, qui in caelis est (f). Quem librum ille quum retractasset (g), tantum abest, ut de sententia animum dimoverit, ut confirmaverit potius. Sed & in aliis libris idem docet. In primo Soliloquiorum, Deus, inquit, intelligibilis lux, QUO, & a quo, & per quem intelligibiliter lucent omnia. Repetit idem sæpe in libris de Trinitate, & in Confessionibus (h).

Si quis autem eam opinionem e Platonis schola originem cepisse dicat, haud plane erraverit. Enimvero Jamblicus licet mundum noëticum & archetypum animis humanis participari a Deo asserat, in eoque intelligi a nobis cuncta; passim tamen edisserit lumen quoddam intelligibile, quod sit Deus, & in quo omnia cognoscamus. Etenim, inquit, si unquam aliqua re & modo potentes esse videamur ad agendum, hoc solo potentes efficimur, quantum participando, & radios hauriendo divinitus, divina actione perfruimur (i): item, veritatem spectare mundum intelligibilem, eamque mentem tum clare pervidere, cum melioribus se copulaverit, naturæ scilicet divinæ (k). Ac in Segm. primo cap. 9. sic diferte scribit. Perstat in sese erectum & stabile lumen divinum, & tamen omnia penetrat, percurrit omnia, a seipso autem nunquam excurrit. Permeat universum, certatur

- (a) Psal. 3. V. 10. (b) Act. xvii. V. 28.
 (c) Cap. 1. V. 17. (d) Act. Rom. 1. V. 19.
 (e) Joan. 1. V. 9. (f) Mart. xxiii. V. 10.
 (g) Lib. 1. Retract. cap. 12.
 (h) De Trinit. lib. xiv. cap. 3. & alibi Lib. x. Confes. cap. 26.
 (i) Segm. 3. cap. 19. (k) Ibid. cap. 3.

nitur omnibus locis, omnibus partibus mundi. Eo lumine non creari ideas, sed tantum in mundo intelligibili existentes detegi, secundum Platonem docet (a): nempe per ideas his æternæ sunt omnes, & omnibus substantialiter.

Jam Plotinus prolixè de unione mentis cum Deo disserit (b). Inter cetera, quæ eo in loco dicit, est, mentem in contemplando ENTE (or, quo nomine Deum vocabant Platonici) totam esse occupatam. Etiam illud addit, ens eo ipso, quod intelligitur a mente, dare illi & INTELLIGERE, & ESSE. Quæ Chaldaicæ philosophiæ valde sunt similia. Noluerim tamen affirmare, nihil esse in Malebranchio, quod veteres isti non opinati fuerint; similia tantum dico. Nam ceteroquin si indulgere phantasiæ velimus, & emphases scriptorum in doctrinis habere, Homerum ipsum systematis Malebranchiani primum conditorem dicere possimus, quippe cuius exstat insignis locus in Odyssæa XVIII. v. 135. & seq. in quo docet, Deum quotidie ad cogitandum hominum mentes modificare:

Τοιός γαρ νοῦς εἶναι ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
 Οἷον ἐπ' ἡμᾶρ ἀγγεῖ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Talis enim mens est terrestrium hominum,
 Qualem quotidie ducit pater hominumque deorumque:

in quo notanda est emphasis τε ἀγγεῖ: majus enim aliquid est, quam quod interpret latinus verbo ducit explicare credidit.

Adversus systema illud Malebranchii primum Arnaldus libro de veris & falsis ideis scripsit: cui Malebranchius respondit ann. 1684. Roterodami. Accessit Petrus Poiretus, qui quanquam opinionem foveret non longe a Malebranchiana dissimilem (c); tamen Malebranchium accurate refellit (d). Lockius & ipse egregiam eandem in rem commentationem edidit (e); tum

O 3

Geor-

- (a) Serm. 1. cap. 2.
 (b) Enead. V. lib. 1. cap. 4.
 (c) Vide lib. 3. de æconomia divina.
 (d) In cogit. rationali lib. 3. cap. 10.
 (e) Locke Oeuvres diverses tom. 2. pag. 146. edit. secundæ.

Georgius Pritius dissertationem emisit de *Enthusiasmo Malebranchii*. Neque quisquam, quod sciam, alicujus nominis Malebranchii defensionem in se suscepit.

Prop. XXXV. Malebranchianum systema. 1. puerilibus inædificatum est rationibus. 2. est incertum. 3. secum pugnans. 4. absurdum.

D. Prima pars. Malebranchii argumenta duorum sunt generum, *rationis*, & *auctoritatis*. Prima duo. 1. quod mens *scilicet* cum Deo uniatur. 2. quod nullo alio systemate intelligi possit natura & origo idearum. Primum tam est nihili, ut ipse Malebranchius animadvertat, eam unionem non sufficere, ut mens in Deo videat, quæ intelligit, sed necesse præterea esse, ut ei Deus ideas hujusmodi detegat. Enimvero unio hæc inter mentem & Deum, nisi dicere velit esse *vocem sine sensu*, duo nobis significare potest, primum unionem substantiarum. 2. unionem operationum. Primum nec sufficit, ut mens intelligat, nisi secundum accedat; & esse nequit, nisi simul mens Dei aut pars, aut modificatio esse dicatur; quod nec Malebranchius dixerit, nec dici potest (prop. 19.). Alterum est idem atque dicere, mens unita est Deo, quia communicatione idearum & luminis Dei intelligit omnia, quod est ignotum probare ex ignoto, aut *petere*, ut inquirunt, principium.

Magis etiam puerile est secundum argumentum. 1. Quinque alia systemata probabilibus rationibus confutavit Malebranchius, non certis probationibus. 2. Est id *argumentum ad ignorantiam*, ut inquirunt. Non enim idcirco quod aliorum hypotheses sint falsæ, mea erit vera; & possunt ut quinque illi priores, ita sextus hic aut errare, aut ignorare. Qui ita argumentatur, esse certus debet primum, rem, de qua disserit, sciri posse; deinde sciri a se posse. At duo hæc non sine intolerabili temeritate pronunciaverit Malebranchius (a). Itaque, nisi alia argumenta accedant, duo superiora nihil omnino conficiunt.

Jam

(a) Vide Lockium *Examens du sentiment du P. Malebranche* loco superius citato.

Jam in argumentis ab auctoritate desumptis systemati suo indulget vir doctus. Primum Scripturæ, dum docent Deum homines illuminare, id duplici cum notione pronunciant. 1. Quod ratio, quæ velut lumen mentis est, a Deo sit & conservetur. 2. Quod Deus rationem hominis naturalem *prophetia*, seu *revelatione* emendet & perficiat, qua ratione lex divina dicitur *lucerna ardens ante pedes*, *prophetia lumen in tenebroso loco lucens*, & *Christus lux, veritas, via*. Turpissime ergo loca illa Malebranchius contorquet, & de genuino sensu perturbat, ut genio suo liter. Deinde frustra nititur auctoritate Augustini: nam 1. in ea sententia, quæ non religionem, sed philosophiam spectat, Augustinus singularis est, cujus idcirco nomen nemini potest vim inferre, ut auctoritati cedat etiam sine ratione. 2. Augustini præceptum est, nullius hominis auctoritati concedendum, nisi quatenus aut divina auctoritate, aut naturæ probabili ratione utatur. 3. Est in illis Augustini locis aliquid emphaticum, quod non licet in hanc causam deducere. Quomodo si quis dicat, Deum solum vere esse, non ita capiendum est, quasi nihil sit præter Deum, sed nihil esse sine Deo. Ita *Deus est ratio omnium*, non ita capias, ut nulla sit ratio ipsa per se intelligens, nisi Deus: sed ita ut nulla sit sine Deo. Quod si quis est, qui ad Platonicos quoque appellat, non is melius causæ suæ consulit, nisi simul ostendat, quibus illi rationibus suffulti in eam opinionem venerint: alioquin si fanatico fanaticum alterum addas, non duo doctores, sed duo erunt fanatici:

Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.

Secunda pars: nam quum ea opinio nullis aliis argumentis nitatur præterquam hominum fanaticorum libidine (ex hujus p.p.); esse certa non potest. Præterea saniores philosophi adunco omnes naso eam excepere: certa ergo esse nequit, nisi apud eos, quibus persuasum est, esse aliquid, quod conturbata mens melius videre possit, quam constans. Et mirum certe esse posset, virum non ignarum criterii veritatis, in mathematicis versatissimum, tam pertinacem in ea fuisse opinio-

nione, nisi exploratum esset, neminem esse, qui non aliqua insaniat. Sed ut peccent multa omnes:

Nam vitii nemo sine nascitur: optimus ille est

Qui minimis urgetur

in hoc tamen Gallus Metaphysicus communi sensu plane caret, si quid aut cerno, aut video, quod mihi dulces

Ignoscant, si quid peccavero stultus, amici.

Tertia pars. Videri aliquid in aliquo cum duplici notione accipi potest, quemadmodum præclare est a S. Thoma observatum. 1. *velut in objecto cognito*. 2. *velut in lumine & in principio*. Priori modo imagines in speculis videmus: posteriori modo colores in lumine (utor veteri illo exemplo), aut in axiomatibus conclusiones. Rogo qua cum notione Malebranchius accipit? Si cum priori; objectum etiam ipsum cognitum exploratumque habeamus oportet; quod nunc tantum abest ut sit verum, ut potius plerique reperiantur, qui aut nullam, aut adeo confusam Dei notionem habent, ut ignorare Deum melius, quam scire dici possint. Deinde quum Deus non sit nisi simplex quædam natura, *totus animus, totus animi*, ut Plinii verbis dicam, idest simplex intelligentia, si mentes nostræ in Deo omnia vident, id fieri nulla alia ratione potest, quam intuendo divinam intelligentiam, quæ ideis omnium possibilem æquivalet; atque ita nihil ignorare mentem humanam oportet. Non omnia, inquit Malebranchius, detegit Deus. At pugnancia videri possunt ens simplicissimum videre, nec tamen integrum: sed id demus. Si quæ detegit; certe non inutilia, nec noxia, sed quæ maxime in rem nostram sunt, detegit: quod nunc contra est; quum maxima idearum humanarum pars inutiles sint, & pleræque etiam noxiæ. Præterea cur quum omnes mentes eaque Deo conjunctæ sint, non omnes tamen æque vident? Cur eadem mens in pueritia, adolescentia, virilitate, senectute non eadem nec ex eodem adpectu? Cur quum promptuarium idearum nostrarum Deus sit semper idem, memoria nostra non eadem semper? Quinimmo miror super eam doctrinam ullam in cerebro Malebranchium memoriam statuere potuisse. Ad hæc, quid est cur quidam diu

laborent in continuatione idearum percipienda, quum alii nullo eadem negotio intelligant? Tum cur morbis notitia rerum amittatur? nec enim quidquam causæ est, cur Deus, ita nobis a morbo aliquo irascatur, ut priores ideas occultet. Cur jam amentes homines fiunt? Cur divinarum legum ignari evadunt & contemptores? nam, si quid hominibus Deus patefacit in seipso, ex profecto sunt divinæ leges, quas tanta cura illis inculcat: nunc vero fit, ut nihil minus hominum magna pars apud se reputent. Accedit eodem, quod mentes Deo semper *etiam* unitæ nullo modo esse possent miseræ: an eum miserum dices, qui summo ipsi bono perpetuo conjunctus est? Infinitæ sunt hujusmodi conclusiones inter se, cum evidentia, & cum systemate Malebranchiano pugnant; quas qui concoquet, eum nunquam sanum habuero. Videant igitur Malebranchiani, si qui ulli sunt, ne nos, dum intelligentes facere conantur, insanos faciant:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Quod si cum secunda notione videre omnia in Deo accipiat, tum tantumdem est, atque ope divini luminis, idest, rationis naturalis, intelligere, quæ intelligimus; quod nemo inficiabitur: at id nec novum est, & tanto rerum apparatu non indigebat.

Quarta pars. Nam quæ opinio cum intima conscientia, experimentis hominum omnium perpetuis & claris, cum divina quoque revelatione pugnat, ea absurda est: est autem talis Malebranchiana hypothesis. Primum quo quis conscientiam suam consulit attentius, eo clarius intelligit; quavis potius alia ratione res extra positas cognoscere, quam in Deo, a cujus clara & distincta cognitione tam sunt mentes nostræ distitæ, ut non inseite docuerint scholæ philosophi, *Deum via remotionis cognosci*. Deinde phænomena, humanæ scientiæ ignoratio, errores, cognitiones rerum nihili & ridiculæ, concertationes super rebus iisdem, arcta copulatio mentis cum sensibus, phantasia, temperamentum corporis, phænomena memoriæ, quæ colligi possunt plurima, omnia cum Malebranchiana illa sententia pugnant.

gnant. Tandem, si omnia in Deo videmus 1. omnem naturam ipsa sumus prophetæ: nec vero *οιονοπολοι*, *αισπιτες*, aut *ονεροπολοι*, somniorum interpretes, sed *μαντις vates*, divino furore pleni. Qui ego *μαντις* memoro? Quid enim affinis habet *μαντια* furor cum placida illa Dei intuitione? Quin vatem hujusmodi furentem deridet Euripides:

Ὅς ολιγ' ἀληθῆ, πολλὰ δὲ ψευδῆ λέγει

Τυχῶν ὅταν δὲ μὴ τυχῆ, διοικεταί.

Qui pauca vera, multa vero falsa dicit

Fortē fortuna. Quod si fortuna non arriserit, arte elabitur (a).

Nos vero, quos non adytorum vapores agitant, sed Deus ipse replet, docetque, an vaticinari falsa poterimus? Sed illud divinissimum nacti sumus, quod quum nemo unquam prophetarum perpetuo Dei spiritu afflaretur, sed subinde, & per vices: nos continenter ac perpetuo prophetæ sumus.

2. Revelatio externa, & externa legislatio sunt inutiles. 3. Inscite monent scriptores divini, Deum a rebus *visibilibus nosci*, & *per ea quæ facta sunt*. 3. Frustra nobis beatitudinem promittunt aliam, quum non possint mentes arctius, quam quod uniuntur in Malebranchiano systemate, cum Deo uniri. Mitto alia sexcenta. At illud certe omitti nequit, quod unio hæc substantialis mentis cum Deo nequeat intelligi, nisi in Spinozistico systemate. Enimvero si Deus locus est mentium, ut spatium corporum, ita mentes cum Deo penetrabuntur, quemadmodum cum spatio corpora: at ita ut Dei partes erunt aut modi, aut Deus ipse. Neque ego unquam alias censui, aut censere possim, salva religiosi viri pace, quam Malebranchianum & Spinozisticum systema verbo tantum tenuis distare, re vera unum esse idemque; quod fautores ignoscent, si paullo confidentius dico: nam veritas potior est & antiquior philosophis. Quanquam quis tam Malebranchii fautor inepte est, ut non hoc fateatur? Ignoscendum interea sæculo, in quo opera Cartesii, aliorumque Platonico-

(a) In *Iphig. in Aul.* v. 956.

rum quædam placita æquo justius provecta erant. Nam certe Malebranchius:

Si foret hoc nostrum fato dilatus in ævum,

*Deteteret sibi multa, recideret omne quod ultra
recti fines trahi potest, iisque legendis, quæ in eum
sunt congesta:*

Sape caput scaberet, vivos & roderet ungues.

SYSTEMA IDEARUM INNATARUM.

Quicumque mentium humanarum *πρὸυπαρξῶν* *pre-existentiam* philosophi sibi persuaserunt, iidem ideas omnes ingenitas cum mente esse credidere, in primis Platonici. Ideas ii omnium rerum æternas, & subsistentes posuere, quas primum Deus mente sua & intelligentia complecteretur, deinde Diis minoribus, & mentibus participaret. Hinc illud Socratis *scientiam nostram esse reminiscentiam*, nec philosophia discere nos quidpiam, sed excitari, & in veteris scientiæ memoriam revocari (a). Sed ea Platonicoꝝ opinio, postquam una regnare cœpit Aristotelis secta, apud paucos custodita. Quum literæ Europæ instaurarentur, Renatus Cartesius iterum ideas innatas prædicare ocepit, sed significatu longe a Platonico diverſo: ideas enim innatas vocat non formas aut a Deo menti participatas, aut in animo insculptas, *quæ sint aliquid diversum ab ejus facultate cogitandi, sed earum cogitationum formas, quæ cogitationes, nec ab objectis externis, nec a voluntatis determinatione proveniunt, sed a sola facultate cogitandi*, quasi nempe necessitate naturæ a mente ipsa manantes, si recte accipio (b). Ejus philosophiæ fautores tenuerunt id constantissime, & longius etiam quam Cartesius provexere, in primis Henricus Morus (c), qui *σπερματα*, ut Stoici loqui amabant, *semina scientiarum* cum theoreticarum, tum maxime moralium menti a Deo indita arbitratur. At Silvanus Regis negat

(a) Vide *Theæthetum* Platonis.

(b) *Respons. ad artic. 12. programmatis Belgici ann. 1647.*

(c) *De immortalit. animæ.*

gat quidem ideas innatas esse menti concreatas, aut insculptas, sed notionem Dei, corporis, animi statim innasci putat in mente atque cum corpore conjuncta est, easque tres notiones ideas innatas appellat (a). Leibnitiuſ vero cum idea totius uniuersſi creatam mentem opinatur, qua de re superius. Graves philosophi non omnes modo e schola, sed politiores alii Petrus Gassendus, Thomas Hobbesius, Malebranchius, Joannes Lockius, Andreas Rudigerus, ut minores alios omittere, ita omni ex parte aduersus hæc inuerti sunt, ut vix hodie in Europa reperias, qui sit nominis alicujus, ejus doctrinæ patronum. Nempe negatum humanis stare diu?

Prop. XXXVI. Nequeunt ideæ omnes esse menti concreatæ.

D. Nam aut ideæ hujusmodi idem sunt ac perceptiones, aut formæ a perceptionibus distinctæ. Si primum, omnes, quas unquam habere mens potest, perceptiones simultaneæ sunt, quod conscientiæ aduersatur. Si alterum, necesse est tot distinctas ponere in animo insculptas formas, quot ea, quoad est & intelligit, habere potest, id est non modo infinitas, sed infinities infinitas, quod pluribus ostendit Malebranchius: id vero cum finita mentis natura pugnat. Non omnes igitur ideæ ingenitæ esse possunt.

Præterea si hæc sola est idearum origo, & corporum quoque omnium, eorumque qualitatum, quæ nobis tactu, gustu, auribus, oculis percipi videntur, & variarum corporearum rerum terrestrium, aut cælestium ideæ ingenitæ erunt. At id principio nemo sobrius sanusque dixerit: deinde, si qui dicit, is etiam dicat necesse est, esse eas perpetuo menti præsentem; neque enim quicquam in simplici animi natura inesse potest, quin sit illi semper præsens: quod si præsentem, semper eas percipit: non autem semper percipit; ne ergo præsentem quidem; neque idcirco innatæ.

Tum, si id se ita habet, memoria erit idearum cælestium penaria & quidem in mente: nullo ergo corporis

mor-

(a) *Usage de la raison, & de la foy lib. 1. part. 1. cap. 7.*

morbo imminui aut deperdi, nullo remedio iuari poterit; quod nunc contra est.

Prop. XXXVII. Nisi omnes ideæ sint innatæ, hypothesis idearum innatarum inutilis est ad originem idearum explicandam.

D. Nisi omnes sint innatæ, agnoscenda est altera via, qua reliquæ proveniant; ita ambages iterum & incertitudo super origine maximæ idearum partis.

Præterea nisi omnes sint innatæ, erunt quædam adventitiæ: a Deo ne illæ, an a sensu & conjectura? Primum nec ullo modo probare possunt; & si verum est, intelligi nequit, cur non potius simul cum innatis aliis eas in mente procuraverit Deus, quam paullatim, & successione atque per intervalla. Nec id dico, quasi id esse nequeat; sed ut intelligatur, eos, qui ita arbitrantur, nullas habere opinionis suæ probationes, sed quodcumque venit in mentem effutire divinando. Si dicatur postremum, quum ex eo demonstratu facile sit, eadem via omnes reliquas, quæ non adventitiæ statuuntur, gigni posse; doctrina idearum innatarum inutilis erit & superflua: nec enim vero in rebus naturæ præter eas, quæ necessariæ sunt & sufficientes, nisi inscitissime, causæ aliæ induci a philosopho possunt.

Prop. XXXVIII. Systema idearum innatarum nullius usus esse potest ad idearum originem explicandam.

D. Non omnes ideæ esse possunt innatæ (prop. 36.): & nisi omnes sint innatæ, inutilis ea opinio est ad idearum originem explicandam (prop. 37.); id igitur systema omnino inutile est & supervacaneum.

Prop. XXXIX. Fautores doctrinæ idearum innatarum, nisi omnes ideas ponant ingenitas, rogati equaniam sint innatæ, nullam proferre possunt, quam non facile sit ostendere via eadem, qua reliquas oriri opinantur, sensu nempe & conjectura, provenire posse.

Enimvero præcipuæ, ad quas appellatur, sunt idea Dei, ideæ primorum principiorum cum scientiarum theoreticarum, tum maxime etiam moralium, ideæ abstractæ numerorum, & proportionis, atque ejusmodi aliæ. At earum nulla est, quæ si quidpiam sensu & conjectura percipit mens, non possit ostendi & eam

inde

inde originem trahere. Nam Deum velut primam mundi causam effectricem & conservatricem ex existentia, qualitibus, structura, ordine, finibus rerum mundanarum ita posse intelligi, uti ex effectibus causæ aliæ, tam perspicue demonstratum est a viris doctis B. Thoma, Lockio, Derham, Niewentitio, Clarkio, aliisque, ut qui id inficiatur non modo impietatis, sed stupiditatis argui possit. Deinde prima scientiarum axiomata, & principia, ut in Geometria, ex simplici collatione idearum nasci, id adeo est exploratum, ut supervacuam existimem operam omnem, quam in ea re demonstranda impendit Lockius. Principia quædam moralia, *Deum amandum ac timendum super omnia: omnes homines ut æquales spectandos: nihil alteri faciendum, quod tibi fieri non vis: hæc*, inquam ex ideis Dei, hominum, naturæ societatis, utilitatis, & nascuntur & corroborantur. Quanquam in hoc ego patronos Platoniorum miror, qui dum ideas innatas tueri student, judicia quoque & ratiocinia innata mentibus esse pronunciant. Quod utcumque excusari in Platonice possit, quippe quod est eorum doctrinæ de præexistentia animorum conforme: in his, qui ab illa doctrina descivere, membrum videri potest sine capite, conclusio ex negatis principiis. Jam vero eodem modo ideæ numerorum, proportionis, aliæque abstractæ explicari possunt: nascuntur enim illæ, aut divisione idearum sensibilibus, aut meditatione & conjectura; quam rem isti negare ut impossibilem nequeunt, quousque sensibus & conjectura quidquam percipi fatentur (a).

Scho-

(a) Anima advertendum est hoc in loco, esse quasdam inter homines notiones, quædam rationis percepta, scita, comprehensa, quæ homines ipsi per se a nullo edocti habent omnes, seu a sua ipsorum natura in ea advertenda impellantur, seu a natura rerum, quæ æque omnibus subest, excitentur, seu a ratione & intellectu admonentur. Ita veritates quædam, quæ numerorum computationem, multiplicationem, divisionem spectant, suapte natura ab omnibus intelligi possunt: item principia quædam proportionum quum arithmeticarum, tum geometricarum, quæ operis ipsis omnes scire profitentur. Nam esse 2:2::6:6, & 6:3::8:4, & 3:9::10:30: & radicum æqualium æquales esse potestates, & sexcenta ejus generis; solam possunt vocabulorum explicationem,

quo

Scholion. Quid igitur, inquit aliquis, ex superiori disputatione conficiemus? nempe esse in humanis disciplinis plurima, quæ ii quidem, qui ad eorum pertractalia, atque adyta non accessere, sibi satis sapere videntur: at qui naturæ peplum audaci manu amovere tentarunt, ut nudis eam oculis contemplarentur, plerumque ignorant. Quam, ajunt, viam ac rationem inibimus, qua scientias atque artes nobis comparemus, quando incertum est, unde eæ ad animum permanent? Perridiculum hoc ego putaverim, si quis serio roget. Ut, nihil adhuc in physicis certi est, qua ratione semina multiplicentur, qua animantia. Unum ne semen infinita complectitur? unum ovum infinita sui generis animantia? An quidquam est aliud, quo ea procreentur? æque incerta. Nec tamen agricultores, pastores, hominesque ceteri minus illi veteres artes excolunt, ferunt, sexus jungunt. Nonne amentis esset hominis, physicorum disputatione ab ea, quam natura ipsa pandit viam, abstinere, atque in eam ingredi dumeta, unde regredi non liceat? Memini ego virum satis bonum, nec prorsus litterarum expertem, quum audisset disputari, solis ne motu, an telluris noctes diesque fierent, sollicitum interrogasse, quid igitur faciemus horologiis? Nam actum est de illis, si hæc ita sunt dubia, ut audio: ad quæ adolescens geometra, ut dunt illi

quo communi ratione intelligantur. Tum quædam aut nos ipsos, aut rerum naturas spectantia sunt inter omnes communia, quibus communis natura, eademque rerum universitas oculis objecta. Innata hæc vocari possunt, ac vocantur quandoque a viris doctis, suntque hoc sensu innata. Quibus nos minime refragantur, qui qua notione hæc ingenita principia in dubium vocaverimus, dilucide explicuimus. Quod si quis ingenitas & communes hominibus omnibus notiones, ea, qua hic accipimus, significatione, negare in animum induxerit, is dupliciter peccabit. Nam & imperite communi hominum sensui ac experientie adversabitur, & omnem hominum inter se societatem abrumpet, quæ nulla esse potest, ut alibi adnotatum est, ubi nulla inter se communione vicia homines generari, quam hinc, quod ii communis cujusdam rationis sint participes, sine qua ut sese mutuo intelligere nequiverent, ita nulla communione sociari.

illi omnes irritabiliori diaphragmate, continere se non potuit, quin altos tolleret cachinnos. Nemo hucusque vir ulla in arte aut scientia exstitit magnus, quin sensus & rationem excoluerit constanter. Ea ire & nos nepotes necesse est. Habeant has disceptationes otiosi philosophi: nos naturam teneamus, sine qua nemo nisi stupidus fuerit: ultra quam, fanaticus. Meminerimus, quæ sunt sæpe dicta, non in hoc fuisse nos a Deo procreatos, ut universi prima stamina causasque interiores in numerato haberemus, sed ut cortice, effectisque uteremur. Præclare Homerus (a):

*Ζευ κούδισε, μεγιστε, κελαινερες, αιδερι ναιων,
Deum & inclytum, & summum, & obscura nube rectum
invocat, quo non primam tantum causam in abdito
esse significet, sed maxima quoque ex parte id opus,
quod illa machinata est, quodque se ac numine suo
implet, occultisque atque mirandis viribus legibusque
moderatur.*

C A P. IV.

De humana mentis libertate, ejusque extensione.

Prop. XL. **M**ENS humana est libera, sed intra quosdam fines ea continetur libertas.

D. Libertas est ea mentis facultas, qua ex ratione boni vel mali propria, nec invita, & cum animi voluptate operatur (def. 14.): quæ videlicet appetitiones animi, curiositatem, voluntates, impetus vis concupiscibilis, aut irascibilis huc, illuc flectit, atque nunc inhibet, nunc fræna laxat; moderatur denique: plurima autem ex propria boni vel mali ratione & conscientia, nec inviti & animi cum voluptate perpetuo omnes operantur (ex intima conscientia); appetitus nempe aut excitant sæpe numero, aut excitos impellunt, premunt, flectunt, moderantur; quod ii ignorant, qui eo venere stupiditatis, ut sint, necne, nesciant; est igitur mens humana libera. Quod primum.

Jam

(a) *Iliad. E. v. 412.*

Jam quædam sunt, quæ inviti patimur & cum aegritudine, quædam alia quæ imperio animi minime sunt subjecta, non in corpore tantum, verum etiam in ipsa mente; quædam, ad quæ potentia naturæ nostræ non pertingit: nam sæpe appetitus subito erumpunt & vi quadam mechanica, idest irritatione physica instrumenti: sæpe adeo sunt prævalidi ac furentes, ut omnem rationem occupent: sæpe adeo contumaces ut nulli imperio parere ament: sæpe vires nostras excedit aut quo appetitus invitat ire, aut id cavere, quod exhorret: vires plerumque deficiunt irascibili: deficiunt timiditati. Et hæc ejus sunt generis, quæ homines sibi animi & naturæ suæ conscios latere nequeunt. Hæc omnia cum moderamini rationis nostræ non subsint, ne libertati quidem subesse possunt (def. 14.), quæ nulla est sine ratione, minor, ubi minor ratio, perfectissima, ubi perfecta, & sui semper compos, & sibi constans (a).

Scholion. Irritavit quosdam, me scripsisse, id quod voluntarium est, nec invitum esse, & cum animi fieri lætitia ac voluptate. Quos ego primum sibi esse ignotos ajo: alioquin qui ignorare possent, nihil quod agamus libere, molestum esse? In ipsis mixtis actionibus, veluti, quum ne mergamur, bona mergimus, status est animi ex utroque affectu mixtus: nam quod libere

Tom. III.

P

vo-

(a) Tota hominis libertas binis verbis absolvi potest, ac digito, ut ita dicam, demonstrari. Exploratum est, causas necessarias agere semper secundum totas suas vires: lapides totis viribus decidunt: elatres totis viribus obiecta obstacula repellunt; ignis, aqua, cetera naturales ac necessaria causa totis semper suis viribus agunt: quod nunc in nobis non contingit. At vero, nisi vim manifestam conscientia facere velimus, ex intima experientia qui liber persentiscit, posse se parte virium agere. Ut ecce, quum ab hacum hunc primum parva vi digitis premo; mox majori; deinde paullo etiam majori; postremo quanta quæo; nemo dixerit, me non potuisse premere totis viribus, quum parte premebam; nam alias ne postremo quidem id potuissem. Qui ergo parte virium agere possum, ac majori, vel minori, prout libitum fuerit, cogor fatari, me non necessario agere, idest esse liberi arbitrii. Itaque vis hoc sit perspicuum, non video, quid in ideis humanis clari aut perspicui esse possit.